

Република Србија
УСТАВНИ СУД
Број: Уж-8771/2013
20.5. 2016. године
Београд

Уставни суд, Велико веће, у саставу: председник Суда Весна Илић Прелић, председник Већа, и судије др Драгиша Б. Слијепчевић, др Марија Драшкић, Милан Станић, др Горан П. Илић, Сабахудин Тахировић, др Драган Стојановић и др Милан Марковић, чланови Већа, у поступку по уставној жалби Нерминке Алагић, Давера Хаџића и Дамира Хаџића, сви из СР Немачке, Месуда Гибовића, Раме Гибовића, Расима Пецикозе, Ханке Пецикоза, Хасе Алихочића, Нусрета Џихића, Фикрета Џихића и Џемиле Кадић, сви из Сарајева, Босна и Херцеговина, Јасминке Фазлић из Бихаћа, Босна и Херцеговина, Зинете Хоџић, Бехудина Хоџића, Зумредина Хоџића, Сабре Хоџић, Џенане Шукић и Џените Мандал, сви из Прибоја, Џевада Колџића из Новог Пазара, Рамиза Ђатовића и Сафије Ђатовић, обоје из села Сјеверин, на основу члана 167. став 4. у вези са чланом 170. Устава Републике Србије, на седници Већа одржаној 14. априла 2016. године, донео је

ОДЛУКУ

Одбија се као неоснована уставна жалба Нерминке Алагић, Давера Хаџића, Дамира Хаџића, Месуда Гибовића, Раме Гибовића, Расима Пецикозе, Ханке Пецикоза, Хасе Алихочића, Нусрета Џихића, Фикрета Џихића Џемиле Кадић, Јасминке Фазлић, Зинете Хоџић, Бехудина Хоџића, Зумредина Хоџића, Сабре Хоџић, Џенане Шукић, Џените Мандал, Џевада Колџића, Рамиза Ђатовића и Сафије Ђатовић изјављена против пресуде Апелационог суда у Београду Гж. 2044/12 од 4. септембра 2013. године због повреде права на правично суђење, зајемченог чланом 32. став 1. Устава Републике Србије, док се у преосталом делу уставна жалба одбације.

Образложење

1. Нерминка Алагић из СР Немачке и други подносиоци означени у уводу и изреци поднели су Уставном суду, 31. октобра 2013. године, преко пуномоћника Тање Дробњак, адвоката из Београда, уставну жалбу против пресуде Апелационог суда у Београду Гж. 2044/12 од 4. септембра 2013. године, због повреде начела забране дискриминације, права на живот, права на правично суђење, права на накнаду штете и права на једнаку заштиту права и на правно средство, зајемчених одредбама чл. 21, 24, 32, 35. и 36. Устава Републике Србије. Позвали су се и на одредбе чл. 2, 6. и 14. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Конвенција). У контексту права на накнаду штете подносиоци се позивају и на

Закључни коментар Комитета УН за људска права поводом извештаја за Србију, Декларацију УН о основним начелима правде за жртве злочина и злоупотреба власти, Резолуцију 27 о обештећењу жртава злочина и Европску конвенцију о обештећењу жртава насиљних злочина.

У прилог тврдњи о повреди права на правично суђење, подносиоци наводе да оспорена пресуда, којом су правноснажно одбијени њихови захтеви за накнаду штете због смрти блиских особа са образложењем да нису испуњени услови за примену чл. 172. и 180. Закона о облигационим односима и одредаба Закона о унутрашњим пословима због тога што органи тужене критичном приликом нису имали формалне надлежности, нити су вршили фактичку власт на територији БиХ и нису били ни у обавези да спречавају акте терора и насиља ван територије РС, не садржи јасно, разумно и адекватно образложение. По мишљењу подносилаца, изнети разлози се не могу сматрати образложењем које испуњава стандарде правичности јер су, како тврде, супротни утврђеним чињеницама и материјалним прописима. Наиме, супротно ставу другостепеног суда, подносиоци сматрају да из поменутих законских одредаба несумњиво произлази одговорност тужене РС за штету коју су претрпели због ратног злочина који је почињен над њиховим сродницима из разлога што поменуте законске одредбе обавезују државу да штити живот и безбедност својих грађана, посебно припадника националне мањине у пограничном подручју тј. подручју оружаних сукоба. Према мишљењу подносилаца, обавеза МУП РС је била да у циљу заштите живота људи привремено ограничи или забрани кретање аутобуске линије чија су почетна и последња станица биле на територији РС, а која је једним делом пролазила и преко територије БиХ где је почињен злочин, и то њеним укидањем, обезбеђивањем или увођењем неког сигурнијег алтернативног решења, посебно у ситуацији, када је, као што је у поступку утврђено, "потенцијална опасност по живот и телесни интегритет била општепозната чињеница". Стога, подносиоци незаконит и неправилан рад државног органа за који одговара држава, без обзира на чињеницу што се ратни злочин догодио на територији БиХ, виде у пропусту МУП РС да размотри и реши питање сигурности предметне аутобуске линије. Овако изнете разлоге који се односе на позитивну обавезу државе да предузме одговарајуће кораке у циљу заштите лица под својом надлежношћу, подносиоци доводе и у везу са тврдњом о повреди права на живот и права на накнаду штете јер су мишљења да су им, не само због пропуста државе да заштити лица под својом јурисдикцијом, већ и одбијањем њихових тужбених захтева, повређена наведена права и ускраћено право да у судском грађанском поступку, у коме би била утврђена одговорност државе, остваре право на обештећење због смрти чланова породице. Подносиоци даље наводе да су одбијањем другостепеног суда да на конкретан случај примени правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије од 25. јуна 2001. године, које се односи на случајеве принудно мобилисаних избеглица српске националности, неоправдано дискриминисани по свом националном пореклу јер је разлика у поступању направљена на основу националне припадности жртава, те да су им због непримењивања поменутог става ВСС повређена и права из члана 36. Устава, будући да се ради о идентичним, односно аналогним ситуацијама. Предлажу да Уставни суд усвоји уставну жалбу, поништи оспорену пресуду и утврди им право на накнаду штете као вид правичног задовољења због повреде уставних права.

2. Сагласно члану 170. Устава Републике Србије, уставна жалба се може изјавити против појединачних аката или радњи државних органа или организација којима су поверила јавна овлашћења, а којима се повређују или ускраћују људска или мањинска права и слободе зајемчене Уставом, ако су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства за њихову заштиту.

3. Уставни суд је, у спроведеном поступку, увидом у документацију приложену уз уставну жалбу утврдио следеће чињенице и околности од значаја за одлучивање у овој уставносудској ствари:

Оспореном пресудом Апелационог суда у Београду Гж. 2044/12 од 4. септембра 2013. године потврђена је ожалбена пресуда Првог општинског суда у Београду П. 5509/07 од 6. фебруара 2009. године, исправљена решењем тог суда од 2. фебруара 2012. године, којом је одбијен тужбени захтев тужилаца, овде подносилаца уставне жалбе, којим су тражили да се обавеже тужена Република Србија - МУП РС и МО РС да им на име накнаде нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због смрти близког лица исплати ближе означене новчане износе. Према чињеничном стању, које је наведено у образложењу оспорене одлуке, правноснажном пресудом Окружног суда у Београду К. 1490/04 од 15. јула 2005. године оптужени Милан Лукић, Оливер Крсмановић, Драгутин Драгићевић и Ђорђе Шевић оглашени су кривим за извршење кривичног дела ратни злочин против цивилног становништва из члана 142. став 1. у вези са чланом 22. КЗ СРЈ, који су починили тако што су као припадници паравојне формације "Осветници", 22. октобра 1992. године у месту Миоче, општина Рудо, Босна и Херцеговина, са још пет НН лица зауставили аутобус предузећа "Ракета" из Ужица, који је саобраћао на линији Прибој - Рудо - Прибој и наредили шеснаесторици цивила муслиманске националности, држављана РС и СРЈ, да изађу из аутобуса, а потом их након физичког злостављања, лишили живота. Органи тужене Републике Србије на територији Босне и Херцеговине где је почињен овај ратни злочин нису имали никакве формалне надлежности, нити су на тој територији вршили фактичку власт, а убијени цивили су сродници тужилаца. Полазећи од наведеног - да органи тужене државе на територији БиХ критичном приликом нису имали никакве формалне надлежности, нити су вршили фактичку власт, да су ратни злочин починили припадници паравојне формације "Осветници" која није била у саставу ВРС, да МУП РС у конкретном случају није био у обавези да обавља посао обезбеђења аутобуса на територији БиХ, да ниједним прописом, важећим на дан штетног догађаја, није била предвиђена обавеза ни МУП РС, ни ВЈ, да врши власт на територији БиХ, другостепени суд је оценио правилним закључак нижестепеног суда да нису испуњени услови за примену чл. 172. и 180. Закона о облигационим односима због недостатка пасивне легитимације тужене. Оцењујући као неосноване жалбене наводе тужилаца - да су органи тужене били дужни да у критично време спречавају акте терора ван територије Републике Србије, те да је због њиховог нечињења проузрокована штета, другостепени суд је истакао да Република Србија може одговарати за штету која је причинена услед аката терора и других аката непримене међународних уговора који се десе на њеној територији, односно само за неправилан и несавестан рад својих органа, а да се, у конкретном случају, ради о штети која је настала од стране паравојне формације, ван територије на којој су органи тужене вршили власт. Такође је оцењено и као неосновано позивање тужилаца на Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије од 25. јуна 2001. године, са образложењем да се наведено правно схватање односи на рад органа тужене

Републике Србије на територији тужене услед којег је проузрокована штета ван територије тужене, што конкретно није случај.

4. Одредбама Устава, на чију се повреду подносиоци у уставној жалби позивају, утврђено је: да су пред Уставом и законом сви су једнаки и да свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације и да је забрањена свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности (члан 21.); да је људски живот неприкосновен (члан 24. став 1.); да свако има право да независан, непристрасан и законом већ установљен суд, правично и у разумном року, јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама, основаности сумње која је била разлог за покретање поступка, као и о оптужбама против њега (члан 32. став 1.); да свако има право на накнаду материјалне или нематеријалне штете коју му незаконитим или неправилним радом проузрокује државни орган, ималац јавног овлашћења, орган аутономне покрајине или орган јединице локалне самоуправе (члан 35. став 2.); да се јемчи једнака заштита права пред судовима и другим државним органима, имаоцима јавних овлашћења и органима аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе и да свако има право на жалбу или друго правно средство против одлуке којом се одлучује о његовом праву, обавези или на закону заснованом интересу (члан 36.).

С обзиром на то да се одредбе чл. 2, 6. и 14. Конвенције, суштински не разликују од одредаба члана 21, члана 24. став 1. и члана 32. став 1. Устава, Уставни суд постојање повреде означених права цени у односу на наведене одредбе Устава.

Законом о мерама за случај ванредног стања („Службени гласник РС“, број 19/91), који је био на снази у време извршења кривичног дела, било је прописано: да председник Републике, на предлог Владе, проглашава ванредно стање и доноси акте за предузимање мера ради отклањања тог стања, у складу с Уставом и законом (члан 1.); да се сматра да су испуњени услови за проглашавање ванредног стања на делу територије Републике Србије кад се предузимају активности којима се угрожава: уставни поредак, безбедност Републике – њена сувереност, независност и територијална целокупност, обављање привредних и друштвених делатности, остваривање и заштита слобода, права и дужности човека и грађанина и рад државних органа (члан 2. став 1.); да кад председник Републике прихвати предлог Владе, донеће одлуку о проглашењу ванредног стања и да се одлуком из става 1. овог члана утврђује подручје Републике Србије на коме се проглашава ванредно стање (члан 4. ст. 1. и 2.); да председник Републике актима из члана 5. овог закона може утврдити радну обавезу, ограничити слободу кретања и настањивања, ограничити право на штрајк, ограничити слободу збора и другог окупљања, ограничити слободу политичког, синдикалног и другог деловања и да председник Републике може утврдити и друге мере у складу са законом (члан 6. став 2.).

Законом о унутрашњим пословима („Службени гласник РС“, бр. 44/91 и 79/91), који је био на снази у време извршења кривичног дела, било је прописано: да су унутрашњи послови законом утврђени послови чијим обављањем надлежни републички органи остварују безбедност Републике и њених грађана и обезбеђују остваривање Уставом и законом утврђених других права грађана (члан 1. став 1.); да ради спречавања вршења кривичних дела, проналажења и хватања учинилаца кривичних дела, проналажења и обезбеђења предмета и трагова кривичних дела и када то захтева спречавање нарушувања

или успостављање јавног реда и мира нарушеног у већем обиму којим се угрожава безбедност других грађана или одбрана и безбедност Републике, министар може наредити да се изврши затварање свих прилаза одређеном простору или објекту и онемогући напуштање тог простора и објекта без одобрења (члан 14.); да ради заштите живота људи који су угрожени због масовног вршења кривичних дела или ако то захтевају разлози одбране Републике, министар може, привремено, да ограничи или забрани кретање лицама на јавним местима или одређеним подручјима као и да нареди појединим лицима да бораве у месту пребивалишта, односно боравишта са обавезом јављања (члан 15.); да ће у случају проглашења ванредног стања на делу територије Републике, Министарство унутрашњих послова предузети и мере заштите безбедности Републике и њених грађана, утврђене наредбама и другим актима Председника Републике донетим ради отклањања ванредног стања, у складу са законом и да мере из става 1. овог члана министар предузима у складу са законом и под условима и на начин утврђен актима Председника Републике (члан 17.).

Одлуком Савезног уставног суда ЈУ 153/1993 од 17. јануара 2001. године („Службени гласник РС“, број 8/01) утврђено је да одредбе чл. 11, 13, 14. и 15. Закона о унутрашњим пословима нису сагласне са Уставом СРЈ.

Законом о облигационим односима („Службени лист СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89 и „Службени лист СРЈ“ бр. 31/93, 22/99, 23/99, 35/99 и 44/99) је прописано: да ко другоме проузрокује штету дужан је накнадити је, уколико не докаже да је штета настала без његове кривице и да се за штету од ствари или делатности од којих потиче повећана опасност штете за околину, одговара без обзира на кривицу (члан 154. ст. 1. и 2.); да кривица постоји када је штетник проузроковао штету намерно или непажњом (члан 158.); да правно лице одговара за штету коју његов орган проузрокује трећем лицу у вршењу или у вези са вршењем својих функција (члан 172. став 1.); да за штету насталу смрћу, телесном повредом или оштећењем, односно уништењем имовине физичког лица услед аката насиља или терора, као и приликом јавних демонстрација и манифестација, одговара држава чији су органи по важећим прописима били дужни да спрече такву штету (члан 180. став 1.).

Према Правном схватању Грађанског одељења Врховног суда Србије од 5. фебруара 2001. године, Република Србија дугује оштећеном страном држављанину (РСК) правичну новчану накнаду за претрпљене душевне болове због повреде слободе и права личности проузроковане незаконитим лишењем слободе и предајом органима друге земље (РСК). Она не дугује накнаду штете проузроковане после те предаје („Билтени судске праксе“ Врховног суда Србије, бр. 3/05 и 4/08, „Интермекс“).

Према изменом Правном схватању Грађанског одељења Врховног суда Србије од 25. јуна 2001. године о накнади штете због неоснованог лишења слободе - принудне мобилизације, у споровима ради накнаде штете по тужби лица која су прогнана са територије Републике Хрватске и бивше БиХ, тужена Република Србија одговара за незаконит рад органа МУП-а у потпуности и када су штетне последице наступиле на територији Републике Српске и Републике Српске Крајине, а не само до момента предаје („Билтен судске праксе“ Врховног суда Србије, број 3/08, „Интермекс“).

5. Разматрајући најпре наводе подносилаца о повреди права на правично суђење, Уставни суд констатује да подносиоци тврдњу о повреди овог

права образлажу тиме да оспорена пресуда не садржи јасно, разумно и адекватно образложение јер је, како истичу, супротна утврђеним чињеницама и материјалним прописима - одредбама чл. 172. и 180. Закона о облигационим односима и Закона о унутрашњим пословима из којих, по мишљењу подносилаца, за разлику од става другостепеног суда, несумњиво произлази одговорност државе за штету коју су претрпели.

Имајући у виду изнето, Уставни суд указује да право на образложену судску одлуку као елемент права на правично суђење подразумева обавезу редовних судова да у својим пресудама наведу разлоге којима су се руководили приликом њиховог доношења (видети пресуде Европског суда за људска права (у даљем тексту: ЕСЉП) *Kuznetsov и други против Русије* од 11. јануара 2007. године, став 83, број представке 184/02 и *Ruiz Torija против Шпаније* од 9. децембра 19994. године, став 29, број представке 18390/91). Међутим, Уставни суд примећује да подносиоци уставне жалбе не указују на то да другостепени суд није изнео суштинске разлоге који су га определили да донесе оспорену одлуку, нити указују на то да њихови наводи и аргументи, који би се могли окарактерисати као одлучујући за решење спора, нису разматрани. Подносиоци, под плаштом навода о нејасном и неразумном образложењу, заправо оспоравају примену и тумачење материјалног права, будући да у начину на који је оно примењено виде повреду права на правично суђење. С тим у вези, Уставни суд подсећа де је ЕСЉП у пресуди *Scordino против Италије* истакао да његов задатак није да се бави чињеничним и правним грешкама које је наводно починио домаћи суд, осим и у мери у којој су те грешке могле да доведу до повреде права заштићених Конвенцијом. У поменутој пресуди ЕСЉП је такође истакао да начело супсидијарности не значи одрицање од сваког надзора над резултатом добијеним применом домаћих правних средстава јер би у супротном, права зајемчена чланом 6. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода била лишена свог садржаја, те да стога очигледна грешка у оцени од стране домаћих судова може бити и последица погрешне примене или погрешног тумачења судске праксе тога суда (видети ст. 190. до 192. поменуте пресуде од 29. марта 2006. године, број представке 36813/97).

Примењујући наведено на конкретан случај, Уставни суд констатује да се оспорена пресуда заснива на оцени другостепеног суда да је правilan закључак нижестепеног суда да, у конкретном случају, нису испуњени услови за примену чл. 172. и 180. Закона о облигационим односима због недостатка пасивне легитимације тужене. Недостатак пасивне легитимације тужене, према ставу редовних судова, произлази из чињенице да су кривично дело ратни злочин против цивилног становништва починили припадници паравојне формације на територији БиХ, на којој тужена Република Србија није имала формалну надлежност, нити је вршила фактичку власт, а није била ни у обавези да обезбеђује аутобус на територији БиХ.

С друге стране, супротно ставу суда, подносиоци су мишљења да из поменутих одредаба Закона о облигационим односима и из одредаба Закона о унутрашњим пословима, при чему не наводе о којим конкретно одредбама Закона о унутрашњим пословима је реч, произлази одговорност тужене за наводно неправilan/nезаконит рад њеног органа - МУП, који се, како сматрају подносиоци, огледа у пропусту тог органа да реши питање безбедности предметне аутобуске линије њеним укидањем, привременим ограничавањем, обезбеђивањем или увођењем сигурнијег алтернативног решења.

Полазећи од изнетог, Уставни суд подсећа да је у Одлуци Уж-4612/2012 од 21. маја 2015. године указао на то да Закон о облигационим односима разликује два основа одговорности за штету - одговорност по основу кривице (субјективна) и одговорност за штету од опасне ствари или опасне делатности (објективна), при чему обавеза накнаде штете, када је у питању субјективна одговорност, настаје када су кумултивно испуњене следеће претпоставке: да је штета наступила, да постоји узрочна веза између штете и штетникove радње или пропуштања и да на страни штетника постоји кривица - да је штету проузроковао намерно или непажњом. Такође је истакнуто да када је реч о одговорности правног лица за штету коју проузрокује његов орган у вршењу или у вези са вршењем својих функција из члана 172. Закона о облигационим односима, питање правне природе одговорности државе за неправilan/незаконит рад њених органа, по налажењу Уставног суда, у суштини представља одговорност за радње или пропуштања која почине службена лица у вршењу службених овлашћења, односно лица која наступају у функцији државног органа. Из изнетог произлази да један од услова који мора бити испуњен да би постојала одговорност за штету јесте постојање узрочне везе између догађаја за који лице одговара и штете која је последица тог догађаја, при чему је правно меродавна она чињеница тј. онај узрок који је адекватан насталој штети, с тим што би у случају одговорности државе за неправilan/незаконит рад њеног органа из члана 172. Закона о облигационим односима, у обзир дошао само онај узрок који представља повреду правне норме, дакле, уколико је штета последица таквог рада органа државе, који се може окарактерисати као прекорачење или злоупотреба поверилих овлашћења или уколико је штета последица неблаговременог вршења или невршења поверилих функција када је постојала законска обавеза да се оне врше и сл. При томе, Уставни суд сматра неопходним да истакне да је, и поред тога што се подносиоци не позивају на конкретне одредбе Закона о унутрашњим пословима којима је, по њиховом мишљењу, била утврђена обавеза МУП да "реши питање сигурности аутобуске линије", из одредаба чл. 14. и 15. поменутог закона, за које је Одлуком Савезног уставног суда ЈУ-153/1993 од 17. јануара 2001. године утврђено да нису сагласне са Уставом СРЈ, произлазило да су се мере ограничења или забране кретања лицима на одређеним подручјима, затварање свих прилаза одређеном простору или онемогућавање напуштања тог простора, могле предузети ради заштите живота људи који су били угрожени због масовног вршења кривичних дела или спречавања вршења кривичних дела на територији Републике Србије, а не на територији БиХ која је примљена у УН 22. маја 1992. године, нити било које друге међународно признане државе. Такође, када узрок и последица нису непосредни тј. када је узрочност индиректна, онда се само изузетно признаје да је узрочник непосредних последица уједно и узрочник посредних последица. Даље, Уставни суд указује да штета настала услед терористичких аката пада на терет лица чијим је радњама проузрокована, али да, сагласно члану 180. Закона о облигационим односима, није искључена евентуална одговорност државе уколико би се могла приписати незаконитом/неправилном раду њених органа у вези са обезбеђивањем безбедности људи и имовине. Дакле, за штету насталу услед догађаја наведених у члану 180. Закона о облигационим односима одговорна је држава чији су органи по важећим прописима били дужни да је спрече - по правилу држава на чијој територији је штета настала јер је њена полиција била дужна да је спречи, при чему се под важећим прописима подразумевају прописи којима се одређује

надлежност органа за обављање унутрашњих послова (врста и обим поверилих послова).

Имајући у виду изложено, Уставни суд је оценио да су разлози које је другостепени суд навео као опредељујуће за подржавање става нижестепеног суда о неоснованости тужбеног захтева подносилаца, засновани на уставноправно прихватљивом тумачењу и примени одредаба меродавног материјалног права – Закона о облигационим односима, те да се стога не може се говорити о произвольном поступању надлежног другостепеног суда на штету подносилаца уставне жалбе у погледу примене одредаба закона које уређују одговорност државе за штету проузроковану терористичким актима и ону која је проузрокована неправилним/незаконитим радом њених органа. Теза коју заступају подносиоци уставне жалбе – да се незаконит/неправилан рад органа Републике Србије, конкретно МУП, огледа у пропусту овог органа да "реши питање сигурности аутобуске линије" њеним "укидањем, забраном кретања или обезбеђивањем аутобуса", није основана, управо због тога што је штетна радња почињена на територији која није била ни под формалном ни под фактичком јурисдикцијом Републике Србије и на којој припадници МУП нису имали овлашћења да предузимају било какве мере нити да врше било какве послове који су били у њиховој надлежности према тада важећим прописима РС, па ни оне радње на којима инсистирају подносиоци, и то на територији која није под јурисдикцијом РС. Наиме, из становишта подносилаца произлази да до штетне радње не би дошло да је тужена забранила кретање аутобуса или укинула спорну линију, што је једино могла да учини на својој територији. Међутим, по налажењу Уставног суда, оваква конструкција је неодржива јер чињеница коју подносиоци губе из вида, јесте да је ратни злочин почињен на територији БиХ која није била под ингеренцијом РС, која је у чланство УН примљена 22. маја 1992. године и где су, у циљу успостављања мира и предуслове за мирно решење кризе на подручју бивше СФРЈ мандат имале снаге УНПРОФОР, основане Резолуцијом СБ УН број 743 од 21. фебруара 1992. године. Прихвататање тезе подносилаца би значило да је тужена одговорна за смрт њихових сродника само због тога што им је дозволила да напусте њену територију и пређу на територију БиХ. Овакво поимање дужности органа унутрашњих послова тужене значило би да је тужена у спорном периоду оружаних сукоба на подручју бивше СФРЈ била дужна да забрани прелазак границе свим лицима чија безбедност евентуално може бити угрожена ван њене територије, а коју процену би претходно била у обавези да изврши. По налажењу Уставног суда, успостављање одговорности и у случају овакве посредне узрочности, у ситуацији када су лица била не само у стању, већ су и донела одлуку да користе аутобуску линију која делом пролази преко територије БиХ у ситуацији, када је, како наглашавају подносиоци, "потенцијална опасност по живот и телесни интегритет била општепозната чињеница", било би супротно општеприхваћеним принципима грађанскоправне одговорности за штету и представљало би исувише широко поимање узрочно-последичне везе. Стога, Уставни суд понавља своју оцену да је начин на који је другостепени суд применио и тумачио одредбе меродавног материјалног права уставноправно прихватљив и да разлози на које се тај суд позвао, не указују на произвољност у његовом поступању на штету подносилаца.

Имајући у виду све претходно изнето, Уставни суд је утврдио да подносиоцима уставне жалбе оспореном пресудом Апелационог суда у Београду Гж. 2044/12 од 4. септембра 2013. године није повређено право на

правично суђење, зајемчено чланом 32. став 1. Устава, те је, сагласно одредби члана 89. став 1. Закона о Уставном суду ("Службени гласник РС", бр. 109/07, 99/11, 18/13-Одлука УС, 40/15-др. закон и 103/15), уставну жалбу у овом делу одбио као неосновану, одлучујући као првом делу изреке.

6. У односу на истакнуту повреду права на живот, Уставни суд пре свега подсећа да право на живот, према пракси ЕСЉП, има материјалноправни и процесноправни аспект заштите.

Материјалноправни аспект члана 2. Конвенције намеће позитивну обавезу држави да предузме све неопходне мере у циљу заштите живота лица која се налазе под њеном јурисдикцијом (видети пресуду *L.C.B. против UK*, 9. јуна 1998. године, став 36, број представке 2341/94), што подразумева не само успостављање делетворног правног оквира који треба да пружи ефикасну заштиту од претњи усмерених на право на живот (видети пресуду ЕСЉП *Osman против UK*, од 28. октобра 1998. године, ст. 115. и 116, број представке 23452/94), већ и предузимање превентивних мера ради заштите живота појединца чији је живот угрожен радњама другог лица, при чему се, с обзиром на тешкоће везане за одржавање реда и мира, непредвидљивост људског понашања и одлука које се морају донети у смислу приоритета и ресурса, води рачуна о томе да се домаћим властима не намеће несразмеран терет јер националне власти не могу у случају сваког наводног ризика по живот појединца потпадати под захтеве Конвенције у вези са обавезом предузимања превентивних мера за спречавање остварења тог ризика (видети пресуду *Томашић и други против Хрватске*, од 15. јануара 2009. године ст. 50. и 51. број представке 46598/06). Дакле, свака наводна опасност по живот појединца не намеће обавезу држави да предузме мере ради спречавања остварења тог ризика. Према ставовима ЕСЉП, позитивна обавеза државе настаје, када се утврди да су власти знале или су биле дужне да знају за постојање стварног и непосредног ризика по живот одређене особе, те да су пропустиле да у оквиру својих овлашћења предузму мере за које се разумно могло очекивати да ће спречити тај ризик (видети напред поменуту пресуду *Osman против UK*, став 116. и пресуду *Choreftakis i Choreftaki против Грчке*, од 17. јануара 2012. године, став 47, број представке 46846/08).

Посматрана са процесноправног аспекта, позитивна обавеза државе се, у случају када је неко лице лишено живота, састоји у спровођењу независне и делотворне истраге (видети пресуду ЕСЉП *McKerr против UK*, од 4. маја 2001. године, став 111, број представке 28883/95), што подразумева постојање ефикасног судског система у оквиру којег ће бити спроведен поступак који не мора нужно по свом карактеру да буде кривични. ЕСЉП је заузимао и став да у случајевима ненамерне повреде права на живот или физички интегритет, обавеза успостављања "делетворног правосудног система" не мора нужно да захтева покретање кривичног поступка у сваком случају и да може да буде испуњења ако су жртвама доступна грађанска, управна или дисциплинска правна средства (видети пресуду *Vo против Француске* од 8. јула 2004. године, став 90, број представке 53924/00). Дакле, у процесном аспекту заштите права на живот утврђује се да ли су надлежни државни органи, након што су на било који начин сазнали за лишење живота одређеног лица, спровели одговарајућу "истрагу" усмерену на расветљавање свих околности предметног догађаја, идентификацију и кажњавање, односно предузимање других мера према починиоцима. Уставни суд подсећа на став ЕСЉП према којем члан 2. не подразумева апсолутну обавезу да се сва гоњења заврше осуђујућим пресудама

или тачно одређеним санкцијама (видети предмет *Tanlyj против Турске*, став 111, број представке 26129/95).

С обзиром на два аспекта заштите права на живот и садржину навода подносилаца на којима заснивају тврдњу о повреди поменутог права - да су власти пропустиле да заштите животе њихових сродника и да је Апелациони суд "краје производњим тумачењем правних норми и селективном и дискриминаторном применом судске праксе... подносиоцима ускратио право на обештећење" пред Уставни суд се пре свега поставља питање временске надлежности за испитивање истакнуте повреде права на живот.

У вези са изнетим, Уставни суд указује да су према пракси ЕСЉП установљена два оквирна правила за одређивање важења Конвенције *ratione temporis*. Прво, одредбе Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода не вежу државу у односу на било коју радњу или чињеницу која се догодила или ситуацију која је престала да постоји пре ступања на снагу ове конвенције у односу на ту државу. Дакле, „критичан датум“ за одређивање временске надлежности ЕСЉП јесте датум ступања на снагу Европске конвенције у односу на државу уговорнику. Реч је о утврђеној пракси ЕСЉП заснованој на правилма међународног јавног права и начелу забране ретроактивног дејства међународних уговора (видети пресуде *Blečić против Хрватске*, од 8. марта 2006. године, став 70, број представке 59532/00 и *Šilih против Словеније*, од 9. априла 2009. године, став 140, број представке 71463/01). Друго правило јесте да у периоду након ратификације Европске конвенције, све радње и акти државе морају да буду у складу са овом конвенцијом, а све чињенице које се јаве у том периоду потпадају под временску надлежност ЕСЉП, чак и онда ако су само наставак постојеће ситуације. ЕСЉП је у поменутој пресуди *Blečić против Хрватске*, осврнувши се на своју дотадашњу праксу, закључио да је за одређивање временске надлежности, у сваком конкретном случају, битно утврдити тачно време наводног мешања у право заштићено Конвенцијом, при чему се мора водити рачуна и о чињеницама којима подносилац приговара и о обиму конвенцијског права за које се тврди да је повређено (видети став 82.).

Поштујући праксу ЕСЉП, те примењујући наведено на конкретан случај, Уставни суд је утврдио да се штетни догађај десио 22. октобра 1992. године, да је Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода ступила на снагу у односу на тадашњу ДЗ СЦГ 3. марта 2004. године, а да је Устав Републике Србије, који установљава уставну жалбу као правно средство за заштиту људских права и слобода, ступио на снагу 8. новембра 2006. године. Из изнетог следи да наводи подносилаца који се односе на наводну одговорност Републике Србије за предметни догађај због пропуста њеног органа да предузме све мере у циљу заштите живота сродника подносилаца, дакле наводи којима се указује на повреду материјалноправног аспекта права на живот, нису *ratione temporis* спојиви са одредбама Устава и наведене конвенције и изван су временске надлежности Уставног суда. Идентично становиште у погледу временске надлежности за испитивање тврдњи о повреди материјалноправног аспекта заштите права на живот заузео је и ЕСЉП у више својих пресуда (видети, поред осталих, пресуде *Jelić против Хрватске*, од 12. јуна 2014. године, ст. 48. до 51, број представке 57856/11 и *Скенчић и Крзнарић против Хрватске*, од 20. јануара 2011. године од ст. 56. до 59, број представке 16212/08). Стога, не постоје Уставом утврђене

претпоставке за поступање по уставној жалби у односу на истакнуту повреду материјалноправног аспекта заштите права на живот.

У односу на процесноправни аспект заштите права на живот, Уставни суд констатује да се наводима подносилаца не доводи у питање делотворност и независност истраге и кривичног поступка који су били усмерени на откривање конкретних починилаца предметног кривичног дела и њихово кажњавање, већ искључиво закључак суда изнет у оспореној другостепеној парничкој пресуди - да држава није одговорна за смрт сродника подносилаца. Будући да је ЕСЉП истицао да обавеза успостављања "делотворног правосудног система" не мора нужно да захтева покретање кривичног поступка у сваком случају и да може да буде испуњења ако су жртвама доступна грађанска, правна средства (видети претходно поменуту пресуду *Vo против Француске*), Уставни суд је оценио да, имајући у виду чињеницу да је оспорени акт донет након ступања на снагу Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода и Устава Републике Србије, постоји временска надлежност за испитивање ових навода у контексту процесног аспекта права на живот – да ли је држава тј. конкретан суд, одлучујући о томе да ли за страдање сродника подносилаца одговорност сноси држава, темељно и пажљиво испитао све околности конкретног случаја. Међутим, како је Уставни суд тврђе подносилаца о произвољној примени и тумачењу материјалног права претходно размотрио у односу на истакнуту повреду права на правично суђење и утврдио да начин на који је примењено и тумачено меродавно материјално право – Закон о облигационим односима, не указује на произвољност у поступању другостепеног суда, будући да је тај суд, по налажењу Уставног суда, пажљиво испитао све околности конкретног случаја, Уставни суд не види разлог да наводе које је разматрао у контексту истакнуте повреде права на правично суђење поново испитује у односу на истакнуту повреду права на живот. Уставни суд на овом месту поново подсећа и на став ЕСЉП према којем члан 2. не подразумева апсолутну обавезу да се сва гоњења заврше осуђујућим пресудама или тачно одређеним санкцијама (видети претходно поменути предмет *Tanly против Турске*).

У вези с истакнутом повредом права на накнаду штете из члана 35. став 2. Устава, Уставни суд констатује да је овим правом, поред осталог, гарантовано право на накнаду материјалне и нематеријалне штете проузроковане незаконитим или неправилним радом државног органа. Стoga, по оцени Уставног суда, приликом позивања на повреду овог уставног права и оцене Суда, претходно мора бити утврђен незаконит или неправилан рад државног органа. Како у конкретном случају, оспореном пресудом није утврђено да је незаконит и/или неправилан рад државног органа узрок штетног догађаја, нити је Уставни суд приликом оцене правичности поступка у коме је донета оспорена пресуда утврдио повреду права из члана 32. став 1. Устава, Уставни суд је оценио да нису испуњени услови да Суд цени наводе о повреди права из члана 35. став 2. Устава. Идентично становиште Уставни суд је изнео у Одлуци Уж - 6821/2011 од 18. септембра 2014. године.

У односу на истакнуту повреду права на једнаку заштиту права, Уставни суд подсећа да услов који мора постојати да би се уопште могла испитати повреда поменутог права јесте различито поступање судова последње инстанце у истоветним чињеничним и правним ситуацијама. Подносиоци уставне жалбе као доказ за тврђњу о повреди права из члана 36. став 1. не достављају различите судске одлуке, већ повреду права виде у непримењивању

Правног схватања Грађанског одељења Врховног суда Србије од 25. јуна 2001. године. С тим у вези, Уставни суд указује да је у својој досадашњој пракси у случају недостављања различитих одлука судова последње инстанце у идентичним ситуацијама, налазио да се подносиоци само формално позивају на повреду права на једнаку заштиту права, што уставну жалбу не чини допуштеном. Уставни суд и поред тога што не види ниједан разлог да одступи од своје досадашње праксе, сматра неопходним да истакне да је позивање подносилаца на поменути правни став и указивање на истоветност ситуација неутемељено. Наиме, Правно схватање Грађанског одељења ВСС од 5. фебруара 2001. године, које је измењено на седници тог одељења од 25. јуна 2001. године, примењивано је на штете које су претрпела лица избегла из ратом захваћених подручја бивше СФРЈ на територију РС – због незаконитог лишења слободе од стране МУП РС и предаје војним и полицијским снагама РСК и Републике Српске. Дакле, у ситуацијама на које се односи поменуто Правно схватање, МУП РС је незаконито лишавао слободе појединце, што у конкретном није случај.

Како подносиоци повреду права на правно средство из члана 36. став 2. Устава виде у непримењивању поменутог правног схватања на њихов случај, Уставни суд је оценио да се ови разлози не могу довести у везу са садржином права на правно средство којим се, пре свега, гарантује двостепеност у одлучивању.

Будући да подносиоци непримењивање Правног схватања Грађанског одељења Врховног суда Србије од 25. јуна 2001. године доводе и у везу са тврђњом о повреди начела забране дискриминације јер сматрају да је неоправдана разлика у поступању судова направљена због различите националне припадности жртава, Уставни суд истиче да поменуто начело нема самосталну природу, већ штити појединце који се налазе у сличним ситуацијама и околностима од било каквог облика дискриминације у уживању других права која су им призната Уставом. Стога је повреда овог начела акцесорне природе јер мора бити везана само за истовремено учињену повреду или ускраћивање неког одређеног уставног права или слободе. Како је Уставни суд утврдио да не постоји чињенични ни правни идентитет између ситуације подносилаца и избеглих лица која су на територији РС незаконито лишавана слободе, то не постоји ни основ за тврђњу о повреди начела забране дискриминације. И поред изнетог становишта, Уставни суд на овом месту подсећа да је и у ситуацији када су жртве терористичког акта који се дододио 2. фебруара 2000. године на подручју АП Косово и Метохија, дакле после ступања на снагу Резолуције СБ УН број 1244, потписивања Кумановског споразума (10. јун 1999. године) и повлачења свих снага СРЈ и РС са територије АП Косово и Метохија, били грађани српске националности, оценио да је уставноправно прихватљив став Врховног суда Србије – да тужена Република Србија није одговорна за штету коју су претрпели сродници настрадалог лица, будући да органи тужене нису могли да спрече настанак штете (видети Одлуку Уставног суда Уж-1413/2010 од 15. децембра 2011. године, на интернет станици: www.ustavni.sud.rs).

Полазећи од свега изнетог, Уставни суд је, сагласно одредби члана 36. став 1. тачка 7) Закона о Уставном суду одбацјо уставну жалбу у делу којим се истичу повреде начела и права из чл. 21, 24, 35. и 36. Устава јер нису испуњене Уставом и Законом утврђене претпоставке за вођење поступка, решавајући као у другом делу изреке.

7. На основу изложеног и одредаба члана 42б став 1. тачка 1), члана 45. тачка 9) и члана 46. тачка 9) Закона о Уставном суду, као и члана 89. Пословника о раду Уставног суда („Службени гласник РС“, број 103/13), Уставни суд је донео Одлуку као у изреци.

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА
Весна Илић Прелић, с.р.

За тачност отпраљка:

